

en indsats for kvinder og børn. Glimrende mennesker ifølge de loyale og velskrevne biografier, men var de mon blevet omtalt, hvis det havde været mænd? Den første mandlige kredslæge f.eks.?

Nu var det jo en uretfærdighed, at kvinder først fik adgang til universitetet i 1878 og stemmeret i 1915, og kampen for ligeløn og ligestilling er sandelig ikke ført til ende. På internationalt plan var Margaret Thatcher et særtilfælde, nu ses kun (næsten kun) solide jakkesæt, og herhjemme har vi knap forvundet vores glæde over den første kvindelige nationalbankdirektør, der samtidig har bevaret sin kvindelighed, hvilket man ikke skal foragte.

Kvinder i arbejderbevægelsen, kvindelige kontorister og kvinder i Post- og Telegrafetaten har haft meget at slås med, og mange har set surt til de kvinder, der ville forene et udearbejde med ægteskab og børn.

Kvindelige kunstnere har altid været en undtagelse, og disse savnes ikke i *Dansk biografisk leksikon*. Men dette udkom sidst i 1984, og man kan derfor se frem til en beskrivelse, der går frem til nutiden, også fordi begavede og betydelige kvinder er mindre usynlige end i 1920'erne.

Det planlagte værk skulle komme i år 2000.

Ny Paludan-Müller

Willy Dähnhardt und Birgit S. Nielsen (Hrsg.): *Exil in Dänemark. Deutschsprachige Wissenschaftler, Künstler und Schriftsteller im dänischen Exil nach 1933*. (Westholsteinische Verlagsanstalt Boyens & Co., 1993). 731 s., 460,25 kr.

Bogen er en tysksproget udgave af afdøde professor Steffen Steffensens 650 sider store samleværk fra 1986, *På flugt*

*fra Nazismen. Tysksprogede emigranter i Danmark efter 1933*, som blev anmeldt i *Historie* 17, 1987-89, s. 118f. Idet der generelt skal henvises til denne anmeldelse, skal det bemærkes, at der er tale om en væsentligt revideret og forøget udgave, der i de enkelte bidrag og deres litteraturoversigter inddrager det seneste tiårs forskning om de tyske emigranter. Udgivernes indledning om Danmark som asylsøgende (s. 14-54) er væsentlig omarbejdet med henblik på informationsbehovet om de danske rammebetingelser hos de tysksprogede læsere. Endelig er der kommet ti nye artikler ind, mens fire mindre bidrag i den danske udgave er gledet ud.

Initiativet til den tyske udgave, der er støttet af en række danske fonds og af den slesvigholstenske regering, opstod i forlængelse af Det kongelige Biblioteks udstilling om exilerede tyske kunstnere, som i 1988 under titlen *Geflüchtet unter das dänische Strohdach. Schriftsteller und bildende Künstler im dänischen Exil nach 1933* blev omplanted til Kiel. Allerede dengang blev der udgivet en ganske omfattende publikation på 239 sider med samme titel, men altså kun omhandlende forfattere og billedkunstnere. Og naturligvis med en mindre udførlig behandling, end de har kunnet få i den foreliggende bog, der samtidig også rummer 300 sider om musikere, journalister og (især) videnskabsmænd og -kvinder.

Der er fortsat tale om et uegalt værk, hvor de 34 bidragsyderes artikler spænder fra Johan Bentzons 11/2-sides blåbogs-agtige omtale af saxofonisten Sigurd Rascher til Hans Chr. Nørregaards næsten 60 sider lange, forskningsbaserede artikel om Bertolt Brecht og Danmark. Men det rummer vægtige bidrag om nazi-tidens flygtninge og det officielle og private Danmarks modtagelse af dem. Så det er fortjenstfuldt, at det er blevet gjort tilgængeligt for et tysksproget læsere.

lende publikum, heriblandt de mange, der i disse år forsker i 1930'ernes tyske emigration.

Erik Strange Petersen

Leif Thorsen: *H.P. Sørensen. Arbejdsmand – chefredaktør – overborgmester*. SFAH's skriftserie bd. 34. (Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie, 1994). 154 s., 150 kr.

Bogens forord er dateret 1993, trykåret er 1994, og bogen er udsendt 1995. Forfatteren har en lang biblioteks-karriere bag sig: ved Københavns kommunes biblioteker fra 1950 (vice-stadsbibliotekar 1964-81) og 1981-88 første-bibliotekar ved Det kongelige Bibliotek; han har tidligere skrevet om biblioteker, men ikke om historie. Bogen, der er godt illustreret, er også blevet det, man – måske lidt altmodisch – kalder en god folkebiblioteks-bog: Egentlig er der ikke noget nyt, men der er stort set det, der skal være, for at give et indtryk af H.P. Sørensen (1886-1962).

H.P. Sørensens tid som arbejdsmand i København var kun kort. Han kom på fagforeningskontor, men tidligt blev hans tid optaget af skribentvirksomhed, og han var fra 1918 journalist (til 1924 redaktør af det socialdemokratiske eftermiddagsblad *Klokken 5*, 1924-41 af *Social-Demokraten*, nu *Det fri Aktuelt*). Efter at være tvunget bort på grund af tysk pres samlede han sig om københavnsk kommunalpolitik, han var borgmester 1943, 1946-56 overborgmester.

Karriereforløbets punkter er med, men ikke særlig dybtgående, og egentlige analyser og vurderinger er der ikke. Det gælder hele bladvirksomheden, og der skete ellers meget i disse år, ligesom det ikke klagøres, hvordan han arbejdede med i dagligdagen. Det samme gæl-

der virksomheden i kommunen; det bliver til de iøjnefaldende og velkendte spidspunkter.

Til gengæld er der meget om hans ungdoms energiske arbejde med socialismens teori og hans syn på pressen. Der er lange referater af artikler og foredragsmanuskripter. Samlet giver de et fyldigt indtryk af H.P. Sørensens betydelige viden; men også her mangler både en egentlig analyse og tilbøjelighed til at sætte ham i forhold til andre og andre bevægelser i tiden.

Vagn Dybdahl

Poul Nyboe Andersen: *Thorkil Kristensen. En ener i dansk politik*. (Odense Universitetsforlag, 1994). 241 s., 190 kr.

Bogen viser, at Poul Nyboe Andersen, født 1913, fortsat besidder de eminente evner til klar og ligefrem fremstilling, som »alle« bemærkede allerede, da han i 1941 og 1942 udsendte de populære bøger om økonomi (*Penge og penges værdi, Fra guldfod til clearing*), og som fortsatte i hans større værker og sidst i erindringerne *Det umuliges kunst. Erindringer fra dansk politik 1968-77*.

At skrive en bog om Thorkil Kristensen er for så vidt også det umuliges kunst. Dette skal forstås på den måde, at Thorkil Kristensen stort set tilintetgjorde sit privatarkiv, og de *Erindringer*, han udgav i sit dødsår 1989, indeholder bortset fra en række oplysninger om hans politikerperiode 1945-60 ikke meget til oplysning om hans liv uden for politik. Nyboe Andersen har derfor i meget høj grad måttet skaffe sig viden gennem arkiverne (ikke meget, kunne måske have været mere) og den trykte litteratur samt ikke mindst oplysninger fra nulevende samt egen viden. Trods vanskelighederne er det umuliges kunst lykkedes, således at vi nu har en afrun-